La

Maluna

Viola

26

LA MALURA

LA MALURA

QUADRO SOCIAL EN UN ACTE

original de

LLUIS VIOLA Y VERGÉS

PREU: 30 CÉNTIMS

VIOLA, editor

A mon volgut amich
l'aplaudit autor dramátich

Don Manel Rovira y Serra

De S. S.
Lluis Viola y Vergés

Barcelona 4 Setembre 1903.

REPARTIMENT

PONA	50 anys.
PEPETA	20 »
CALAU	30 »
JOSEPH	60 »
JOANET	25 »
SR. BOSCH	35 »

Acció en un poble de Catalunya

Epoca actual.

Imprempta de Francesch Badia, Dr. Dou, 14.—Barcelona

ACTE ÚNICH

La escena representa una casa de trevalladors verament cataláns. No hi manca ni hi sobra res, tot ab la deguda modestia del que viu honradament del seu trevall. Ben net y ben ordenat. Cuina, sala, recibidor y menjador, tot d'una pessa. Porta d'entrada segón terme esquerra, al foro finestres esquifides per les que's veurá aprop una fábrica, segón terme dreta cuina y al primer porta de comunicació allí ahont s'hi suposa l'arcoba. Al centre taula de menjar, demunt de la que hi haurá un quinqué ab molt poca llum. Cadiras, etc., etc., á gust del director.

Al alsar la cortina's veurá á Pona asseguda aprop la taula ab les mans ben apropadas á la llum arreglant uns mitjons de cotó blau descolorit. Pepeta trafiquejará per la cuina.

ESCENA PRIMERA

Al estar del tot alsada la cortina, PEPETA s'acostará a la seva mare somrient.

PEPETA Peró que no ho veyeu dona que vos malmeteu la vista. (*Apuja el blé del quinqué*).

PONA (*L'abaxa pressurosa.*) Qué fás are malas mans?... Pobre casa si jo no hi fós No sé pas perqué'l necessitém tant de llum...

PEPETA Bé, dona, bé, jo ho feya per vos...

PONA No'n sabrás may de contar. Fa tres díes que's va comprar un porró de petroli y gayrebé, ja no'n queda ni gota.

PEPETA Que mireu prim...

PONA Sí, no hi miris, com que las cosas van tant bé. (*Pausa.*) Estich ab ansia. Ton pare tarda massa avuy... y en Joanet tampoch es aquí encare...

PEPETA Si ja van dirho tenían *mating*. D'axó, reunió...

PONA Ditxosa *huelga*...

PEPETA A mí no m'en sap pas gens de greu.

PONA Perqué no tens enteniment.

PEPETA No n'han vingut pochs de forasters avuy pera fer durar axó de que ningú trevalli...

PONA ¡Sempre'ls forasters! En mal-hora ens han portat aquestas endengas.

PEPETA En Calau els fa venir. Tots son *compañeros* d'ell aquells senyors tan mudats y tan sabis. No sé perqué no vinguereu á l'estació á l'hora de l'arribada.

PONA Ux. Deu me'n reguard...

PEPETA No vos ho prengueu tan fort, mare.

PONA Mira, quan jo hi anava á can Bosch, tothom els estimava á n'els amos, y axó que trevallavam moltas més horas y guanyavam molt menos qu'are.

PEPETA Els temps cambian, mare. Tot va endevant menos vos. Ja sabeu que vos ho diu sempre en Calau.

PONA ¡Ditxós Calau!

PEPETA Es un sabiás. Sap més cosas...

PONA Ell, ell n'ha tingut la culpa, que'l Joseph no hi ha anat pas de bon grat.

PEPETA Son á fer bé per tots y un home s'ha de sacrificar per axó... per tot el mon vaja... Si en Calau ho diu sempre.

PONA Ell sí que diu moltas cosas, pero cap de bona. (*Pausa*.) Jo no sé pas que vols que't digui, pero'm sap greu que tardi tant ton pare.

PEPETA Va ab en Calau.

PONA Per axó m'en sap de greu.

PEPETA Mare, en Calau no es pas dolent.

PONA No ho sabém. No'l conexém encare.

PEPETA Será'l meu home.

PONA No vagis tan depressa.

PEPETA Mare... es que jo l'estimo molt.

PONA Ell no t'estima pas gayre. Lo qu'es lo que 'ls meus ulls veuhen y las mevas orellas senten no es pas de bon esser.

PEPETA Es un obrer honràt. Estima á tot el mon.

PONA Jo'm vatx casar perqué ton pare m'estimés á mí tota sola.

PEPETA Es un partit que á tothom fa enveja, y no sé com l'habeu près de mal grat, vos, mare...

PONA Si, no m'en parlis, un home que no se sap d'ahont ha sortit.

PEPETA Es fill del mon com jo matexa.

PONA ¡Noya! Tú tens pares...

PEPETA Axó son preocupacions tontas.

PONA ¡Pepeta! Qu'ens en ha de portar de disgustos aquest ditxós Calau. La familia...

PEPETA Si no es rés axó de la familia.

PONA Noya, qu'ets boja? Ningú del poble, ni de vila s'atreviría á dir aquests desvergonyiments.

PEPETA S'han d'esborrar els pobles y las vilas y tot. En Calau ho diu sempre.

PONA Ves, ves, cuidat del sopar y calla. Si ton pare m'hagués cregut no hi hauría pas posat els peus en aquesta casa... aquest ditxós homenot.

PEPETA Oh, vos ray... Jo l'estimo molt, doncas... *(S'en va fins als fogons y torna.)*

PONA Axó si que... be prou que t'haurían passat aquestas fatleras.

PEPETA Que no vos en recordeu de quàn erau jove...

PONA ¡Noya! Fugiu el gran partit.

PEPETA Es president del *Centro Obrero*.

PONA La menjadora dels ganduls. Ves d'ahònt treu els diners aquesta forasteralla

PEPETA Ens hem d'ajudar per viurer. Tot cambia, mare...

PONA Sí, avans el que trevallava podia passar y

are els que poden passar son els dropos que's menjan els bons talls á costellas d'altri.

PEPETA Sou molt atrassada. Ja vos ho diu en Calau que no enteneu els drets de l'home...d'axó... de cada-hú.

PONA En el meu temps no enteniam de res més que de trevallar y portar una vida arreglada boy respectant sempre á qui'ns donava'l pá.

PEPETA El mon camina, mare. Tot va endevant. Ell ho diu sempre.

PONA Si perqué ho diuhen els forasters. May he cregut que'ns portessin res de bó aquesta gentota.

PEPETA Son mártirs d'axó... ay... de l'idea y tots son sabis.

PONA Sí, perqué s'els emportan els diners del Centro. ¡Y qué babaus son els homes, Reyna Santíssima!

PEPETA Avuy parla una senyora y tot. Porta un sombrero més maco.

PONA Quina bona pessa deu ser.

PEPETA Es molt bona; al saltar del tren ja va dir que tots eram iguals y...

PONA Peró ella porta sombrero.

PEPETA Ves si sabent tant portaría mocador al cap... Oy que m'hi dexareu anar á sentirla, mare.

PONA Poch enteniment...

PEPETA Mireu la tonta, potser se creu que no l'estimo perqué dich aquestas cosas. Si vos estimo molt dona. . Teniu... teniu y teniu... (*petonejantla.*)

PONA Si jo també t'estimo molt y per axó vuy que siguis bona-minyona.

PEPETA M'hi dexareu anar, oy mareta? Be n'hatx d'apendrer. En Calau diu que també ho farém axó d'anar pèls pobles.

PONA Quan dich jo... Veyas, veyas com está'l sopar.

PEPETA Sí, sí, vos no ho creyeu. Peró lo *certus* es qu'avuy fa vuyt días que no trevallém y'l jornal corre qu'es un gust. (*Va fins als fogons y torna.*)

PONA Corre tant que no podrém agafar la soldada complerta... En lloch de cobrar vuyt duros totas las setmanas aquesta'n cobrarem tres.

PEPETA Deu n'hi dò...

PONA Aixó sempre. Peró encare no se perqué'm sembla que no'ls arrivarán.

PEPETA Que diheu...?

PONA Si aquestos diners que diuhen qu'esperan no se d'ahont...

PEPETA De Londres, mare. ¡Ay que bé! Are diu que ho farem d'en tant en tant aixó de no trevallar y s'acabaran els amos.

PONA Pobres de nosaltres. No diguis disbarats filla meva.

PEPETA Tots ho serém d'amos.

PONA De que menjariam si'ls que tenen diners se 'ls guardessin. (*Trucan.*) Mira deu ser ton pare. Arreglém tot seguit la taula. (*Va fins á la porta*). No. Es en Joanet.

ESCENA II

Matexos y JOANET

PONA Y ton pare?

JOANET En Calau deu tenirlo ull-près qu'encare espera que s'acabi.

PEPETA Y digas, digas com ha anat?

PONA Que ja han arrivat els quartos.

JOANET Si ja'ns han fet caritat. Aquí ho teniu. (*Tira quartos demunt la taula.*)

PONA Aixó no més. .

PEPETA Ay, que bé, fa que son dels diners de Londres...

JOANET Si, son de societats de resistencia.

PONA Y no n'arrivaran més aquesta setmana?

PEPETA Ay mare, també... Encare voléu que fassin més...

JOANET Menos haurían de fer. Si tots els que predican trevallessin no n'hi haurían pas may de vagas.

PEPETA Son redemptors dels obrers.

PONA Ab la butxaca plena.

JOANET Son explotadors de l'ignorancia. Cara á cara voldría discutir ab ells y ferlos desfer totas las sevas teorías. Per examinar una qüestió s'ha de comensar per la base fonamental y ells sempre establexen la matexa per deduhirne un odi etern contra l'amo y no tots els cassos son iguals ni tots els amos tampoch. Sempre enlluernan á las multituts predicantlos la felicitat futura pera taparlos la miseria que sofrexen.

PEPETA Axís tu no has dit res devant d'aquells senyors

PONA No fill meu no, no t'emboliquis.

JOANET Donchs si que'ls hi he dit y ben alt que'l camí de nostre benestar no era pas el de la intransigencia y que lo més lógich era nomenar una comissió per entrendrers ab el Sr. Bosch.

PONA Ben dit, ben dit noy.

JOANET Donchs encare no había acabat que s'axeca tot enfutismat en Calau y ab tots els pulmons dona un crit de ¡May! y devant del silenci de l'auditori seguex esgargamellantse ab *mueras als burgueses y vivas al proletariado* y tothom s'ha esvalotat movent un xivarri de mil dimonis entre mitx del que hi sentit prou clar els crits de traidor acompanyats de gestes de infelissos companys de trevall que m'amenassavan De sopte el senyor nano y rodanxó que presidía, que diuhen és qui ab el temps nos ha de salvar s'axeca, extén els brassos magestuosa-

ment, els avalotadors callan, ell se mira als companyps de la presidencia per exercir sobre d'ells també la sugestió...

PEPETA Y que, y que.

JOANET Beu aiga, la paladeja, s'arregla els lentes d'or que'l seu esquifit y groller nas ab prou feynas pot aguantar, s'adelanta al prosceni y *Compañeros* crida ab to de protecció, grans aplausos,... *Soy obrero cual vosotros*, més aplausos, *soy obrero intelectual que con el azadón defiende vuestros sacrosantos intereses*, més aplausos.

PONA Be y perqué picaban tan.

JOANET Perqué ningú l'entenía.

PEPETA Be y no ha dit res més.

JOANET Si ben dexatat ha vingut á dir qu'ell sempre estaba disposat á tota mena de sacrificis pel benestar de la classe obrera.

PEPETA No n'hi han de classes.

JOANET Be, deu haberse distret.

PEPETA Veus home com no va malament.

JOANET No, porta jipi-japa y'ls dits carregats de brillants. Axís ningú hi va de malament som ó mellor dit son els babaus que hi creuhen els que hi van de malament.

PONA Ja veus, ja veus noya brillants y tot y nosaltres...

PEPETA Be se'ls ha de conexer que son savis.

JOANET Y á tu que'ts una bleda. Be, be, m'en vatx.

PONA No veus qu'hem de sopar. Ahont vols anar are?

JOANET Mare'm comvé sortir per si trovo uns quans amichs que vulguin anar á parlar á n'el senyor Bosch y arreglarho tot d'una.

PONA En bona fé qu'es un bon home el Sr. Bosch.

PEPETA Els amos no poden serne?

JOANET Ja hi torném á ser. No més sabém qu'ell es l'amo pel sou que'ns paga.

PEPETA Mes val lo que'ns roba.

JOANET ¡Mira las donas no s'hi han de ficar ab axó!
PEPETA Es que soch una obrera y deus reconexem els matexos drets qu'als demés obrers.
PONA ¡Noya!
JOANET Avans qu'els drets deuhen compendrers els debers y després agermanarlos; llengua llarga!
PONA Mira noya que días há tu vas cambiante.
PEPETA Perque'l progrés me guía
JOANET O perque'n Calau t'entabana. Adeusiau y no vos hi enmuyneu que ja torno. (*S'en va.*)

ESCENA III

Matexos menos JOANET

PONA Veus per lo que servexas barjaula. Pera enfadar al Joanet qui per sort té més enteniment que tú.
PEPETA Lo que te es el cap plé d'ideas rancias.
PONA L'has de respectar com ell ens respecta á tots nosaltres Es el teu germá.
PEPETA Tots ho som de germans.
PONA De germans sols ho son els fills d'una mare.
PEPETA La mare de tots es la Naturalesa.
PONA La mare vostra soch jo poch senderi. (*Trucan.*) Ves, ves á obrir, qu'are si que's ton pare. (*Pepeta va á obrir y Pona s'acosta á la porta.*)

ESCENA IV

PONA, PEPETA, CALAU y JOSEPH

PONA Joseph perque has tardat tant. No ho saps que jo estich ab ansia.
JOSEPH (*Al entrar.*) Perqué dona... Ja'm creya que may s'acavaba.
CALAU Tan be qu'enrahonan y sempre en castellá.
PONA Ho fan perqué'ls entenguin menos.
JOSEPH Be, be, no'ns hi enfadem. Pero per aixó lo

certus es que tot aquesta colla predican lo que no creuhen.

CALAU Regonexen els drets individuals y'ls sostenen sempre bax la simpática bandera dels tres colors. Predican la llivertat.

JOSEPH La llivertat d'obligar als altres á mantenirlos.

CALAU No's pot duptar de la seva bona fe. Gayrebé tots son diputats.

JOSEPH Son homes com els altres. Més pillos qu'els altres perque abusan de la ignorancia dels qu'els fan crexer.

CALAU Axó son teorías dels solidaris.

JOSEPH Dels homes de conciencia honrada.

CALAU Si son tot cor no heu vist ab l'entussiasme qu'han cridat *Viva la Libertad*, *Abajo la tiranía*.

JOSEPH Si, y *Viva*'l quefa, sortir d'una per caurer á un altre.

PONA Be, be, Joseph axís m'agradas dexal estar á n'aquest tarambana

PEPETA Ay mare també! Si vos tampoch en sabéu res d'aquestas cosas.

CALAU Uns homes qu'ho dexan tot per nosaltres. Ja ho vau sentir.

JOSEPH Si peró's quedan els diners del Centro.

CALAU Son per gastos de propaganda.

JOSEPH Ells cobran y nosaltres...

PONA Que, que no has cobrat. Ja m'ho pensaba. Y are que farem sense un pà á la post.

CALAU Sempre'ls diners. Si dona si qu'hem cobrat.

JOSEPH Si, aquest te molts urps y els defensa. Li deu anar mellor la paga. Te vetaquí la sol dada.

PONA ¡Reyna Santíssima!—Que'm donas aquí ¡Deu pessetas!

JOSEPH Si no es per aquest, no las prench pás. Després de tantas prédicas...

CALAU Contra'ls explotadors del proletariat.

JOSEPH Ells son els qu'ens explotan,

PONA No més axó...

PEPETA Si mare que no ho veyeu Deu n'hi dó.

CALAU Axís m'agradas Pepeta. L'igualtat es lley suprema. Tots igual; la quarta part de la soldada.

JOSEPH Volsthi jugar que n'han cobrat més cad'un d'aquells que tots nosaltres.

CALAU No siguéu axís Joseph. No es tan com axó y ademés recordeuvos que la Fraternitat es un de nostres lemas. Son els nostres redemptors, y habem d'ajudarlos.

PONA Perqué ells s'atipin á costellas vostres. ¡Babaus!

PEPETA Ay mare, també. Sempre feu la contra.

JOSEPH Si, si, lo certus es qu'ells van ab tot lutxo y gastan .. d'alló... xampany á tot drap. Ves si trovarás cap obrer que pugui gastar d'aquestas cosas. Ab prou feinas mantenirse.

CALAU La llivertat individual els autorisa. Y ademés no'ns hi podém ficar en la seva vida privada.

JOSEPH Calau no vas pas bé. Lo qu'es jo ni pèl Centro m'acostaré may més... may més... oh sents...?

CALAU Sempre vell, sempre retrogado. El progrés no vos convèns, vos espanta. No sabeu trencar la rutina.

JOSEPH Si jo pogués trevallar sol ja fora á la fàbrica. Mes ben dit no hauría pas dexát el trevall.

CALAU Si ja vos entench no sou traidor á la nostra causa, á la causa dels oprimits perqué no podeu serho. ¡Quins homes!

JOSEPH Els homes honrats no ho son de traidors, ho sents xerrameca.

CALAU (*a Pepeta*). Es com ta mare, egoista. Va contra nosaltres; no'ns ajuda y vol deturá'l progrés...

JOSEPH La miseria vuy deturá. El senyor Bosch diu que tancarà la fàbrica per no obrirla may mes.

CALAU Mellor un burgés menos. Un lladre de la sanch dels pobres que ja'n te prou y futx espantat de que la rahó s'imposi.

JOSEPH Tarambana. Be prou que ho has dit al *mating*, peró encare no sabem perqué va despatxarte.

CALAU Perqué's l'amo...

PEPETA Tu, tu, has dit aquestas cosas. De debó pare...?

CALAU Tots ho sabeu ben be prou perqué'm va treurer. Perqué despertava las conciencias adormidas. Perqué feya guaytar á tots cap al progrés, senyalantlos el camí de la complerta emancipació.

PEPETA Peró tu, tu has dit aquestas cosas.

JOSEPH Si axó s'encomana. Tothom *pedía la palabra*.

CALAU Y fins aquells senyors m'han abrassàt.

JOSEPH Com que ja deuhen ferse'l càrrech qu'un dia ó altre entrarás á la colla.

PEPETA ¡Manoy! Y jo també'n sabré dir d'aquestas cosas.

JOSEPH Que diu aquesta...

CALAU Es l'ansia de llivertat la que parla.

PONA Ves, ves, cuidat del sopar...

JOSEPH Mira no fassis mes el beneyt y sigas home de seny... Dexemlas aquestas cosas perqué'ns enfadariam... Saps que pensaba? Que lo mellor que podria ferse es qu'anessim á trovar al senyor Bosch y demanarli que't tornés á pendrer...

CALAU No ho voldrá pas. Y després... ja sabeu que á la fàbrica no hi anirá ningú que no li donguin un ral mes cada dia.

JOSEPH Anemhi tots dos.

CALAU May, jo no'm rebaxo. Ni cap dels nostres. Ell te que demanarho.

JOSEPH Calau tu ets molt jove encare.

CALAU Els joves fan la feyna. Vos ja sou vell.

PONA Peró home de Deu...

CALAU No hi ha mes Deu, ni hi há mes home. Are ja habem desplegat la bandera de la intranzigencia.

JOSEPH Si per morir de fam.

CALAU Per acabar l'orgull estúpit dels amos.

JOSEPH Tu y els que't seguexen ho sou d'estúpits y orgullosos. L'amo

CALAU L'amo... l'hem de suprimir aquesta paraula.

JOSEPH El qu'ens dona per menjar.

CALAU No... el qu'ens esplota...

JOSEPH Calau, el senyor Bosch, es honrat y digne.

CALAU Si no pot serho. Es amo...

JOSEPH Calau creu que jo't vull be y seguexme.

CALAU Humillarme may... La meva dignitat val per cent amos.

JOSEPH Si fins besantli las petjadas farias poch.

PONA No t'hi enfadis, Joseph

PEPETA No'en parlen mes de axó pare ..

CALAU Quíns concells. No vos ha de estimar el nostre explotador sou el seu gòs .. y á las bestias els richs las tractan mellor que als homes.

JOSEPH (*amenassador*). Y t'atrevexes pochs modos. No't merexen respecte els meus anys.

PONA Joseph... Joseph (*intervenint.*)

PEPETA Calau per Deu.

CALAU Els anys...

PONA Mala negada (*s'emporta a Joseph cap a primer terme.*)

JOSEPH En bonas mans anavas filla meva. (*S'en va Joseph arrastrat per Pona. Calau somriu sarcástich. Pepeta sorpresa.*)

ESCENA V

PEPETA y CALAU

CALAU Ja ho veus ton pare...

PEPETA Perque'ts axís no n'hi parlis d'aquestas cosas. Es tan bo pobre pare.

CALAU Un vell estúpit.

PEPETA Es el meu pare.

CALAU No'n tens pas tu la culpa. Tu farás mes qu'ells...

PEPETA Sí, sí, vatx á cridarlos, no m'agrada gens qu'esteu d'aquesta manera.

CALAU Be, prou, que't fugirant aquestas preocupacions... Dèxals. Ja obrirán els ulls. La veritat s'imposa sempre.

PEPETA Que n'ets de sabi. Peró per axó també t' estimaría igual sinó ho fossis tan...

CALAU Aquesta situació no pot durar. Avuy vindrás ab mí. Oy, Pepeta? Avuy serás meva del tot. Avuy la llivertat t'obrirá'ls brassos.

PEPETA Y are qué dius? Peró si encare no'ns han amonestat...

CALAU Aquest ambent t'envenena pobre infelissa. Quin parla d'aquestas cosas. Tots els poders son tiránichs... Aquesta nit vindré a buscarte y fugirém lluny, ben lluny á predicar la llibertat.

PEPETA Calau axó may. Tu no m'estimas. Quan siguém casats si vols, si tu ho manas, per obligació dexaré'ls meus pobres pares, peró are no de cap de las maneras. Tu si m'estimas no saps lo que't dius.

CALAU Nosaltres ens volem. Som lliures... Mira aquesta vetlla els hi direm axó á n'els teus pares... ó mellor quan siguem lluny els podem escriurer.

PEPETA ¡Mare de Deu! Escolta Calau. Jo t'estimo ab

tota l'ànima. Peró no'm vulguis fer una perduda que á casa axó'ls mataría.

CALAU Infelissa! En el mon debem fer qu'imperi la llivertat mes complerta; y qué mes llógich y natural que l'amor lliure?

PEPETA Calau per Deu, recordat de la gran de cà la Marta que van tenirlu de recullir novament els seus pares, plena de miseria y ab un fillet... y la pobra criatura no te pare conegut, el criminal que se la va emportar va dexarla...

CALAU Debian aborrirse. Mes trista es la sort de dos que's vegin obligats á viurer junts estimantse y somrient devant d'aquesta societat estúpida mentres s'aborrexen profondament y tenen la conciencia negre de culpas.

PEPETA Tot axó es molt bonich peró...

CALAU Y ademés A la gran de cà la Marta tota la gent de cor li tenía llàstima.

PEPETA Peró tothom en fugía...

CALAU Tothom no .. Tu ja'm comprens, oy Pepeta meva. Hi han cosas que no tenen rahò de ser en el mon y en el meu lloch tinch de donar exemple, y qué mes lligament qu'els afectes humans que l'unitat de criteri?... Perque tu pensarás com jo y com jo parlarás... Las tradicions se trencan...

PEPETA No ho diguis Calau meu, axó. Primer casemnos com Deu mana, primer...

CALAU Prou... Una de dos ó vens ab mí ó m'en vatx tot sol...

PEPETA No, no te'n vagis. No ho veus com ploro; es perque t'estimo molt perque sense tú'm moriría. Y tú serás bó per mí, oy Calau? Podém parlarne á n'els meus pares y si ho volen ens casém. Seré molt felis ab tú...

CALAU Els homes no abdican may. Qué se me'n dona del que puguin dir els altres. Tú suplicar, tú demanar als teus pares sería la

negació més absoluta dels drets de la vida.

PEPETA Per la mort de Deu.

CALAU Vaja, prou conversas. Tú'm vols ó no?

PEPETA Si, Calau meu; sí, jo t'estimo molt, si per tú faria tots els sacrificis... pero això no puch... no puch de cap de las maneras.

CALAU Està bé...

PEPETA Que te'n vas?

CALAU Per no tornar may més...

PEPETA No, Calau meu, que jo'm moriría.

CALAU Vols ser una companya y'l progrés t'espanta.

Mira, Pepeta... Ab mí serás la redemptora dels oprimits. Anirém lluny, ben lluny á despertar las conciencias adormidas. A protegir sempre als fills de la miseria arrancantlos de las urpas del burgés explotador.

PEPETA Sí... sí... Calau meu, jo faré tot lo que'm diguis... pero quan sigui la teva dona.

CALAU Prou... ó avuy ó may... Vindrás?

PEPETA (*Indecisa*) Nō...

CALAU Quedat, quedat ab ells. Son els teus amos.

PEPETA Calau, si jo ..

CALAU Tú'm vols. Tú no pots sustréureten de mí pero't trovas lligada als egoistas que gosant van darte vida.

PEPETA Son els meus pares.

CALAU Pares, y que'ls hi deus?

PEPETA Tot lo que soch...

CALAU Y que no ho sabían que de pares sols poden ferne'ls richs?

PEPETA Com?...

CALAU Sí; ab quina autoritat. Poden manarte y si volen ferte y tot á semblansa seva, si quan no tinguin ni un rosegó de pá no sabrán com contestarte.

PEPETA Pero Calau, per Deu... Ah! míra, ja surten.

CALAU Tornaré?...
PEPETA (*Sempre indecisa*). Sí, sí, torna.

ESCENA VI

PEPETA, PONA y JOSEPH

JOSEPH (*Surten com seguint conversa).* Sí, sí, y que ha dit el senyor Bosch?
PONA Que tornaría. Oy que no ha dit res més noya? Pero qu'es aixó, per qué ploras?
JOSEPH Qué tens, filla meva!
PEPETA Si no tinch res.., veyeu. .
PONA Aquell tabalot, aquell grandissim pocavergonya. Ja ho veus quin partit.
JOSEPH Reira de bet! no me'n parlis que'm feriría... Sopém... sopém... ó sino potser será mellor que *m'arrivi* á veurer que vol de mí el senyor Bosch.
PONA Pero, home de Deu, si'l sopar ja está á punt.
JOSEPH Be, be, torno desseguida.
PONA Pero sopa primer.
PEPETA O hi tal. . primer sopeu, pare...
PONA En Joanet no pot tardar.
PEPETA Veusaquí las sopas.
PONA Després las mongetetas ab un tallet de bacallá y d'aquell de senyors qu'es de la qúa foradada. .
PEPETA Quina vida.
PONA Deu ens ho conservi, filla!
JOSEPH Nosaltres sopas, mongetas y un bossinet de bacallá. Els que s'atipan bé son aquells que 'ns volen fer felissos... Com si per sentir el benestar ens faltessin mestres.
PONA Es ben cert y ves del pobre senyor Bosch quantas cosas en diuhen.
PEPETA Es més rich que nosaltres...
JOSEPH Calla... Que més podém desitjar may han faltat á ningú *absolutíssimament.*

PONA Es ben cert. Y tant com han fet per nosaltres... Jo á la portería sempre trafiquejant, la noya omplint fusadas, qu'are no es pas com avans, donchs la máquina ho fá tota sola y tú cuidant que'ls telers anessin á l'hora y'l Joanet teixint. Quatre soldadas.

JOSEPH Qui més felís que nosaltres. Pobre senyor Bosch... (*Pausa).* Be prou que ho sap que si vaig deixar la feyna va ser ben bé per forsa. Ja m'ho va dir: «Pobre Joseph, desprès de la malaltía de la noya no més vos faltaba aixó »

PEPETA El senyor Bosch té molts diners, té moltas casas y té la fábrica. Per aixó els obrers tením rahó. Tots hem de ser iguals en aquest mon.

PONA Noya!

JOSEPH A n'en Calau si es que no vulga ser com els altres que viuhen de predicar lo que no creuhen es que li han posat una vena als ulls y no se la vol treurer. Aixó que diuhen tots aquests esgarría-crias no pot ser. No ho podém ser tots d iguals. Sense amos no existírian tampoch obrers perque tothom pujaría ab un rey al cós.

PEPETA No'n volém pas de rey.

JOSEPH Sería una República feta á mida. Tothom voldría ser cap y ningú qúa. Mira, aquestos que cridan tant si's veyan cara á cara els fusells de la guardia civil fugirían perque fóssin sols els obrers las víctimas. Aixó es ben cert. Si aquesta gentota mouhen revoltas fugen... Y ademés á ca'n Bosch no-'ls hi debém més que favors.

PONA O hi tal .. cor que vol cor que desitjas...

JOSEPH Massa qu'han fet per tots. Y vetaqui com se 'ls paga. Desagrahits! Ja ho crech que en molts cassos els trevalladors tenen rahò que'ls hi sobra y que hi han amos que's me-

reixen qualsevol mala passada; pero á ca'n Bosch sempre á tots se'ns ha tractat com de casa. May s'ha conegut l'amo. Trevallém pocas horas ..

PONA Y may ningú ha patit per cap desgracia. Sempre la bossa de ca'n Bosch hi ha sigut *amatenta*.

JOSEPH A n'ells, á n'ells, filla meva debém la consulta dels metges de Barcelona que van salvarte.

PEPETA Sí, per ferme trevallar després.

PONA Filla meva no diguis disbarats. Be n'hi ha prou de gent que busca feyna. No ets pas tu sola el mon per omplir fusadas.

PEPETA Oh, en Calau...

JOSEPH Ditxós Calau. Be n'ha portat prou d'enronou á n'aquest poble. No hi pensis més ab ell, filla meva. Mira las cosas com els teus pares. Que no veus que no es bonich maltractar á qui'ns fa bé.

PONA Sí, mira. Diu el senyor Bosch que volen tancar la fábrica. ¡Y qué faríam llavors, pobres de nosaltres!

PEPETA El mon es gran...

JOSEPH Més del que tu't pensas. Peró jo hi tinch el cor en aquest poble. Tots hi habém nascút y'm moriría si m'en allunyaba d'aquest tros de terra catalana. La Patria ..

PEPETA Es l'Univers ..

PONA Ahont es axó?...

PEPETA Tot el mon...

PONA ¡Ay mare...!

JOSEPH Quin cor més petit qui cerca la patria tan gran. Veyeu si es cosa, volen arreglar el mon y no s'entenen en un poble.

PEPETA Mireu sinó, ningú trevalla, els obrers tots s'estiman.

JOSEPH Sí. ¡Visca la fraternitat! Peró avuy m'han

dit que no sé ahont hi había una huelga perqué l'amo había llogat forasters...

ESCENA VII

Mateixos y SR. BOSCH y JOANET

BOSCH Bona nit y bon'hora, gent de casa.

JOANET ¡Bona nit tothom!

PONA Ay, el senyor Bosch.

JOSEPH Vosté, vosté per casa nostra! (*S'axeca treyentse la gorra.*)

BOSCH Y are que feu?, seguiu sopant y poseus la gorra. Y bé, qué m'en diheu de tot axó?

PONA El de casa no hi va pas ab els altres.

JOSEPH Jo lo de sempre, manim lo que vulgui.

JOANET Lo que li deya, á casa compreném la rahó de las cosas.

BOSCH Bé prou que ho sé, peró no es pas axó lo que vuy sapiguer.

PONA Digui, digui lo que vulgui. Que tot, tot, li dirá en Joseph.

BOSCH Vatx dir que si la huelga duraba vuyt días, no hi hauría altre remey que vendrer la fábrica, donchs no estém pas per tants maldecaps. Vos sabeu ben bé el preu dels cotons...

JOSEPH Sí, bon xich més crescut que avans y á fe que hi había tongadas que també s'encaría.

BOSCH Bé, peró, no pensan pas tornar, eh?

JOSEPH Cá, ni'ls mils. Si aquestos ditxosos forasterots m'els engrescan de mala manera N'hi han, com un que'n conech, que ja li dich jo!

BOSCH Si, sí, bé prou que ho sé. En Calau, que si hagués tingut enteniment ja sería ben lluny d'aquest poble.

PEPETA Ay, ay y perqué, pobre Calau.

JOANET Vols callar, germana meva.

BOSCH Perqué... Dexém las cosas com están, que si jo parlaba...

JOSEPH Sí. Tot bé d'haberlo despatxat. ¿Y si'l tornés á pendre?

PEPETA Es un xicot de totas prendas.

JOANET Pepeta, calla si't plau...

JOSEPH Aquestas ideas exaltadas bé prou que li fugirán. Es el malestar dels homes bellugadissos lo que las fa viurer.

BOSCH Qué més voldría jo. Pero no pot ser. No hi pot estar en mitx de tots vosaltres.

PEPETA Ay, ay, perqué ..?

PONA Vols callar. No'n fassi cas, senyor Bosch d'aquesta...

JOSEPH Será un perdút

BOSCH Be prou que ho es.

PEPETA ¿En Calau?

PONA ¿Com?...

BOSCH No m'agrada parlar d'aquestas cosas.

PONA Ja'm feya mala espina,

PEPETA Pobre Calau!

PONA Peró...

BOSCH Be, be, no vos enmohineu No'n parlém més. Heusaquí la vostra soldada. (*Posa'ls diners sobre la taula.*)

JOSEPH Y are que'ns dona aquí. (*Pels diners qu'ha posat el senyor Bosch demunt la taula.*)

PONA Si no habém trevallat.

PEPETA Els meus no'ls prenguéu pas, pare.

PONA Calla. (*Pessigantla*). Oh y tal, si no habém trevallat pot dirse en tota la setmana.

BOSCH No'n teníu pas la culpa; y ademés bé habéu de menjar per viurer. Vosaltres si tanqués jo la fábrica també faría perque vos poguesseu guanyar la vida.

PONA Y que bó qu'es.

JOANET Per dignitat jo no ho puch admetrer. Agrahexo molt la seva finesa.

BOSCH Tots m'ho agrahissin lo poch ó molt que fatx. Pero pobres, no pensan.

JOSEPH Ja'ls passará.

BOSCH Mentres no sigui tart.
PONA No ho vulgui Deu ..
JOANET Vosté es un home com cal y acceptant lo que no habém guanyat seríem uns explotadors indignes com els altres.
BOSCH Mireu. Are mateix son á cà la Xesca destapant xampany á més y en dò. Y que aquesta gent no vegi que aquests falsos redemptors els allunyan el benestar.
PEPETA En Calau també deu serhi...
BOSCH Ditxós home.
PONA Y perque no la treuhen á tota aquesta gentota del poble.
JOSEPH Si jo crech que fins cobran del gobern, no'n pot ser d'altre...
JOANET Jo no comprench com hi ha babaus que'ls escoltan.
PEPETA Si predican la llivertat...
BOSCH La llivertat de morirse de fam.
PONA No'n fassi cas, senyor Bosch d'aquesta...
JOSEPH (*Se senten cants y música de la Marsellesa*). Qu'es aquest xivarri?
BOSCH Podeu contar. Are ja s'han atipat ben bé y se'n van cap al Centro.
JOSEPH May m'han agradat aquestas cosas!
JOANET Pare si aixó dura val més que dexém el poble.
BOSCH Si no fós la música, els *vivas* y'l parlar de revolucions ab paraulas ben rebuscadas perque no'ls entenguin; no'ls seguirían pas aquesta colla d'infelissos... Bè, bé, adeusiau que á casa estarían ab ansia.
JOSEPH Tot sol .. qu'es cas... jo l'acompanyaré... Pero y aquests diners... jo no'ls he guanyat pas...
JOANET Ja l'acompanyaré jo, pare.
BOSCH No me'n parleu més. M'hi enfadaría.
PONA Sí, acompanyal que no n'hi fessin alguna.
BOSCH No, no cal; no ho vull pas. No crech que

arribi á tant el seu encegament perque no he fet cap mal á ningú. (*Joseph y Joanet instats per Pona van per acompanyarlo*). No, no, no vinguéu pas.

JOSEPH (*A Joanet*). Tú sopa mentrestant. (*Va per anarsen segon terme esquerra*),

ESCENA ÚLTIMA

Els mateixos y CALAU (mitx begut)

CALAU (*Deturantlo*). Ahont va l'amo tan cremat? Veyéu, els amichs sempre's trovan.

BOSCH (*Natural*). Amíchs, ben bé ho pots dir, donchs jo per tú he sigut més que un bon amich Bé ho saps prou,

JOANET Aném Calau que hem de parlar.

JOSEPH Calau, ahont vas? Qui't dona entrada á casa meva? Qué hi buscas? Ja ho veus quins homes, filla meva!

CALAU Venía per lo qu'es meu y trovo l'amo—ab tú ja parlarém després.

BOSCH (*Sempre natural)*. Ja'm tens aquí, que'm vols

JOANET Dexil no es pas ell qui parla. Es el xampany que compromet als pobres.

PONA Calau, pensa que no ets pas á casa teva y'l teu estat no es pas per èsser á casa d' altri.

JOANET Si no fos el seu estat... (*Amenassador.)*

PEPETA Ay mare, també... pobre...

CALAU No hi vull pas res ab vosaltres vells estúpits. Primer lo qu'es meu. (*Acostantse á Pepeta, Sr. Bosch va per anarsen.*) No tu espérat, qu'hem de parlar, *amo*...

PEPETA Calau els pares son primer. (*S'aparta.*)

JOSEPH Deu de Deu ¿qui es amo á casa nostra?

CALAU Amo... ja estich per tú peró que may ningú 'm retregui que m'he rebaxat. Parlo ab l'amo peró ab tota la dignitat d'un home.

Els teus antichs esclaus son per allí fòra. No han mort de fam encare. . no ho sents que't dich explotador dels pobres... no han mort de fam... Son homes y volían parlarte... Jo'ls hi he dit que per un amo sol, jo'm sobro.

PONA Joseph, tréulo de casa... Si jo fos home...

JOANET Vésten, perque... (*Amenassador.*)

JOSEPH Calau vésten, vésten de casa meva.

CALAU Vos heu venut, per axó el defenséu á l'amo.

JOSEPH (*Excitació crexent.*) ¡Fòra de casa!

CALAU (*Adonantsen dels diners.*) Y aquests diners que son...

PEPETA Calau per Deu!

JOSEPH Son... Y tu qu'ets?

CALAU Ni teniu forsas per negar que vos habéu venut.

JOANET Pare, treyéulo.

BOSCH Calau asserenat, pensa fredament y després, futx lluny, ben lluny ab tots els de la teva corda.

CALAU Be prou que't vetx. Vols comprarme com á n'aquest tros d'home.

PEPETA (*Acostantsehi suplicant.*) Calau, per Deu.

CALAU Axís, Pepeta meva, vina ab mí. Fugim, lluny, ben lluny que la llum del progrés no 'ls destorbi Déxals ab l'amo, ab aquest monstre, guaytal no'l veus; sembla que encare'n vulgui més de sang obrera. Anémsen.

PEPETA Si, Calau meu. Peró no encare...

PONA ¡Pepeta! Aquí desseguida.

CALAU Soch digne de tu, Pepeta meva. (*Calau reté á Pepeta.*)

BOSCH Dexéulo. Prou contemplacions. En Calau es un perdut.

PEPETA Y encare no sabém perqué va despatxarlo.

BOSCH Per... per lladre... si per lladre.

PEPETA Tu, Calau.

CALAU Lladre. lladre jo... Burgés estúpit... Tu ets lladre de la sang de tots nosaltres.

PONA ¡Lluny d'aquí mal ánima! (*Pretenint atraurers á Pepeta.*) Tréulo, tréulo Joseph.

CALAU (*Agafa la ma de Pepeta.*) Soch digne de tú, Pepeta meva. No ho soch de mal home, no ho soch de lladre, no he xuclát may ni una gota de sang dels pobres Si es per diners no admeto l'insult. Si hem d'abolirlos, que hi fá que'ls tinguis tú ó jó, gran monstre. Digas ab el front ben alt si no han servit mellor pe'l nostre *Centro*. Sí, vells caduchs, sapigueho. He volgut perdrer á l'amo: Dels teus diners, burgés criminal vatx ferne'l *Centro* y ab ells escamparé la veu de la llivertat per tots els ámbits de la terra. (*Pepeta se'n desprén com horroritzada.*)

BOSCH ¡Tot sol!

JOANET ¡La dignitat moderna!

JOSEPH Futx lluny de casa, mal'home.

CALAU Gos de l'amo, jo no tinch fillas. Bé prou que ho comprench tot. (*Senyala'ls diners. A Pepeta*) Y tú quedat ab ell... Fas bé de no venir... ¡Si tens un amo!

JOANET Ja no puch més, defensat!

JOSEPH ¡Y t'atrevexes!

PONA ¡Fora d'aquí, au, depressa! (*Excitant á Joseph y Joanet.*)

BOSCH (*Adelantantshi.*) Calau, ves, futx lluny, ben lluny d'aquest poble.

JOSEPH Ja ho veus, filla meva. (*Calau butxaqueja mirant despreciatiu al Sr. Bosch.*)

CALAU Ja m'en vatx, lluny, ben lluny. Allí ahont no sápiga res de tots vosaltres. (*Se treu un ganivet.*) Gossos del burgés. Quedéusel l'amo... (*Frech á frech.*) Com tremolas. Es la sanch xuclada als oprimits que se't revolta. Ja't sents un nus al coll, vritat... Té, fins

me fas llástima... Bé, prou càstich que tens ab el ser amo...

JOSEPH También ho soch jo de vell, peró la dignitat fa tornarme jove. D'aquí no passas. *(Intentant privarli la sortida.)*

CALAU Sí que ho sou de vell *y* més encare que'l lladre de la sang nostra. No vos vull fer mal... Pàs. (*El treu de la porta.*) Al progrés ningú'l detura. Té massa forsa...

JOSEPH (*Tambaleja fins aprop de la taula.*) Aussili! (*Calau se'n vá*)

JOANET ¡Criminal! ¡mal home!

PEPETA (*A Pona*) Mare meva, perdoneume. (*La petoneja.*)

JOSEPH ¡Obrers honrats, fugiune de La Malura. (*Sr. Bosch encaxa ab Joanet y Joseph.*)

TELÓ RÁPIT